
Sumeri-acadi cuneiforme

Autor:

Data de publicació: 23-10-2011

Sumeri-acadi cuneiforme

Tipus

Logogràfic (sil·làbic)

Idiomes

acadi, eblaíta, elamita, hatti, hitita, hurrita, luvita, sumeri, urartià, persa, palaíta acadi

Creador

sumeris

Època

c. 3200 a. C. - segle i d. C.

Antecessors

(Proto-escriptura)

Sumero-acadi cuneiforme

Va donar lloc a

Elamita cuneiforme, hitita cuneiforme, alfabet ugarític, persa antic cuneiforme

Relacionat

Protoescriptura

Direcció

dextrovers

Unicode

U12000

ISO 15924

Xsux, 020

[editar dades a Wikidata]

El cuneiforme és un dels sistemes d'escriptura més longeus en la història de la humanitat, amb una tradició de més de tres mil·lennis, des de finals del quart mil·lenni a. C. fins al primer segle després de Crist. Es va utilitzar al llarg dels mil·lennis per expressar diversos idiomes —sumeri, acadi i hitita són només els tres que més textos van transmetre a la posteritat— en una àrea geogràfica que correspon al Pròxim Orient s.l. és a dir des del Llevant i l'Anatòlia a l'oest fins a l'Iran i l'Àsia Central a l'est, i des del Càucàs al nord fins a la Península aràbiga al sud.^{1?}

A finals del IV mil·lenni a.c., els sumeris van començar a escriure el seu idioma mitjançant pictogrames, que representaven paraules i objectes, però no conceptes abstractes. Una mostra d'aquesta etapa es pot observar a la tauleta de Kish (del 3500 a. C.). Cap al 2600 a. C. els símbols pictogràfics ja es diferenciaven clarament de l'ideograma original, i en finalitzar aquest mil·lenni, per tal de fer més fàcil l'escriptura, ja eren completament diferents.

L'escriptura cuneiforme també va ser adoptada per altres idiomes com l'elamita, l'hurrita, l'uraret, l'ebblaita i, en varietats alfabètiques, per l'antic persa i l'ugarític.

Origen

L' escriptura cuneiforme neix a Mesopotàmia, en primer lloc, davant la necessitat de comptabilitzar béns i transaccions, és a dir, el seu origen tenia una finalitat comptable.^{2?} Prop del 3200 A.C el sistema comptable consistia en l'ús d'unes fitxes de formes geomètriques (cons, discos, esferes, tetraedres, cilindres, ovoides), que es combinaven amb un tipus d'esferes de fang (bullae). Les primeres representaven coses, com bestiar, una gerra, etc. Si es volia registrar la quantitat determinada d' un bé, per exemple, un bestiar, s' agafava la quantitat desitjada i la fitxa que representava el bestiar. Per assegurar-se que la quantitat quedava fixada s' introduïen les fitxes dels numerals i les del bestiar dins d' una bola de fang que posteriorment era segellada per garantir que ningú podria modificar la quantitat.

L' ús d' aquest sistema comptable comportava l' establiment d' un codi per part de la societat que l' utilitzava. Tots havien de saber que una determinada fitxa representava "vaca" i que una altra determinada fitxa representava "10".

Existien dos tipus de comptes, els simples i les complexes, que pertanyien al mateix mecanisme de comptabilitat, però servien a diferents branques de l'economia. Els comptes simples van sorgir amb el començament de l'agricultura i representaven matèries primeres i els comptes complexos apareixen amb el sorgiment de les ciutats i representaven béns manufacturats.

Més tard, el sistema va evolucionar, passant a fer-se una impressió de les fitxes a la part exterior de les esferes de fang per indicar-ne el contingut i d'aquesta manera no havien de trencar-les. Posteriorment l'últim pas és "imprimir" el "missatge" a la superfície de la bola sense introduir les fitxes, d'aquesta manera ens trobem davant les primeres tauletes.^{3?}

El cuneiforme es va escriure originalment sobre tauletes d' argila ja humida, mitjançant una tija vegetal bisellada anomenada càlem.⁴ El terme cuneiforme prové del llatí cuneus ('cunya') per la forma de les incisions, tot i que un antic poema sumeri les denomina gag ('cunyes').^{5?}

Durant el període acadi van començar també a usar-se el metall i la pedra.

En un principi, l' escriptura a base de pictogrames no era adequada per escriure conceptes abstractes, els verbs i els seus temps, els pronoms, etc. Per això, es van començar a emprar certs símbols amb valor fonètic sil·làbic. Així, per exemple, atès que en submeri el substantiu «all» i el verb «donar» eren homòfones (sum), el mateix símbol que s'utilitzava per a aquell va començar a usar-se amb valor fonètic per a aquest. Amb el pas del temps, aplicant similituds semblants, es va crear un corpus sil·làbic, usat preferentment per expressar certs elements gramaticals i conceptes abstractes.

El submeri era una llengua aglutinant, per això, quan els acadis van adoptar el cuneiforme per a la seva pròpia llengua semítica. Atès que el valor fonètic i l' ideogràfic podien confondre's fàcilment, van desenvolupar aquests uns signes determinants que indicaven com s' havia de llegir cada símbol. Al final d'aquest procés, per exemple, el símbol que es llegia com an, a més del sil·làbic, podia tenir altres dos significats: el concepte 'déu' o 'cel' i un determinant per indicar que alguna cosa tenia naturalesa divina o celeste.

Evolució de l'ideograma 'cap', del 3000 al 1000 a. C.

En alguns conjunts de tauletes, com els d'Uruk, s'han comptat fins al 2000 signes cuneiformes diferents. En els segles successius, tal varietat es va reduir enormement, fins que durant el període acadi eren usats amb assiduitat uns 600.

Descobriment

Georg Friedrich Grotefend, qui va començar el desxiframent de l'escriptura cuneiforme. Escriptura cuneiforme

Europa va tenir constància d'aquesta escriptura gràcies al viatger italià Pietro Della Valle, que va fer escala a Persèpolis aproximadament cap a l'any 1621. Un cop allà, no només va deixar constància per escrit de la magnífica i antiga capital de l'Imperi aquemènida, sinó que també va copiar una sèrie de peculiars signes gravats a les ruïnes de les portes del palau d'aquesta ciutat i que a més figuraven en tres versions. Va ser el primer a fer referències a les tauletes amb escriptura cuneiforme, les va donar a conèixer; no obstant això, no les va estudiar.

El 1700, Thomas Hyde ?professor de la Universitat d'Oxford? va encunyar el terme «cuneiforme» per a aquestes inscripcions, quan va publicar un treball sobre les fites obtingudes per Della Valle. El títol de la seva obra: Dactuli pyramidales seu cuneiformes, va donar nom a aquesta original escriptura.^{6?}1876 Va ser Georg Friedrich Grotefend (1775-1853) el primer a començar la carrera per l'estudi d'aquestes tauletes i intenta desxifrar-les a través del mètode hipo-deductiu. Més tard Henry Creswicke Rawlinson (1810 - 1896) va aconseguir desxifrar-lo gràcies a la inscripció trilingüe de Behistún, que conté escriptura persa, elamita i babilònia.

Finalment va ser George Smith (1840-1876) qui es va portar el mèrit de desxifrar els documents assiris, convertint-se d'aquesta manera en el pare de l'asiriologia. Va fer les primeres traduccions del poema èpic de Gilgamesh.^{7?}

Desxifrat

Anys més tard, el 1835 Henry Rawlinson, un oficial de l'armada britànica, va trobar la Inscripció de Behistún, en un penya-segat a Behistún a Pèrsia. Tallada durant el regnat del rei Darío I de Pèrsia (522-486 a. C.), consistia en textos idèntics escrits en els tres llenguatges oficials de l'imperi: persa antic, babiloni i elamita. La importància de la inscripció de Behistún per al desxifrat de l' escriptura cuneiforme és equivalent al de la pedra de Rosetta per al desxifrat dels jeroglífics egipcis.

Rawlinson va deduir que el persa antic feia servir un alfabet sil·làbic i el va desxifrar correctament. Treballant de manera independent, l'asiriòleg irlandès Edward Hincks també va contribuir al desxifrat. Després de traduir el persa, Rawlinson i Hincks van començar a traduir els altres. En gran mesura van ser ajudats pel descobriment de la ciutat de Nínive per Paul-Émile Botta el 1842. Entre els tresors descoberts per Botta hi havia les restes de la gran biblioteca d'Asurbanipal, un arxiu real que contenia diversos milers de taules d'argila cuites amb inscripcions cuneiformes.

El 1851, Hincks i Rawlinson podien llegir ja 200 signes babilonis. Aviat se'ls van unir altres dos criptòlegs, un jove estudiant d'origen alemany anomenat Julius Oppert i el versàtil orientalista britànic William Henry Fox Talbot. El 1857 els quatre homes es van conèixer a Londres i van prendre part en el famós experiment per comprovar la precisió de les seves investigacions.

Edwin Norris, el secretari de la Reial Societat Asiàtica, li va donar a cadascun d'ells una còpia d'una inscripció recentment descoberta datada en el regnat de l'emperador assiri Tiglath-Pileser I. Un jurat d'experts va ser convocat per

examinar les traduccions resultants i certificar la seva exactitud. Les traduccions resultants dels quatre experts coincidien en tots els punts essencials. Hi va haver per suposat algunes petites discrepàncies. L'inexpert Talbot havia comès uns quants errors, i la traducció d'Oppert contenia uns quants passatges dubtosos perquè l'anglès no era la seva llengua materna. Però les versions de Hincks i Rawlinson eren virtualment idèntiques. El jurat va declarar la seva conformitat, i el desxifrat de l' escriptura cuneiforme acadi va passar a ser un fet consumat.

El 2023 es va demostrar que es pot aconseguir una traducció automàtica d'alta qualitat d'idiomes cuneiformes com l'acadi utilitzant mètodes de processament de llenguatge natural amb xarxes neuronals convolucionals.⁸

Ús

Cuneiforme deriva de la forma de falca d' aquesta escriptura. Els signes cuneiformes eren escrits per escribes usant punxons, també anomenats estilets, principalment sobre tauletes, gairebé sempre d'argila, ja que és el que abundava a Mesopotàmia, i ocasionalment de metall, que després es guardaven en una sort de primitives biblioteques, escrupolosament organitzades, que servien per a l'aprenentatge de futurs escriptors. Aquestes biblioteques pertanyien a l'escola de cada ciutat o, de vegades, a col·leccions particulars. L'argila era un material còmode per escriure, però la seva conservació a través del temps resulta fràgil, per aquesta raó només han quedat les que van ser cuites. També s'utilitzava el cisell per escriure en pedra i roca. ⁹

La tauleta que s'utilitzava era petita i estava dividida a les cel·les en què posteriorment s'escriurien els conceptes. Aquests conceptes eren símbols que representaven la realitat, però amb el pas del temps es van anar allunyant del concepte representat.

Les tauletes estaven escrites en un nombre variable de columnes i contenien:

La sèrie i el número de la tauleta en aquesta sèrie, per a la seva correcta catalogació.

El text.

Colofó, que conté al seu torn la primera línia de la següent tauleta, el propietari, l' any de regnat del sobirà corresponent, en ocasions els títols del mateix, la ciutat de l' escola i el nom de l' escriptor i, rarament, l' autor.

Nótese el parecido de ese sistema con la operativa moderna de los protocolos de escribanos y notarios.

Evidentment l'ús no quedava restringit a les tauletes; per exemple, trobem escrits als maons de la Babilònia del primer mil·lenni el nom de Nabucodonosor II.

Llengües individuals

Van existir diferents llengües que utilitzaven el sistema d'escriptura cuneiforme.

Sumeri és la llengua més antiga que es coneix a Mesopotàmia. Els primers textos daten del IV mil·lenni a. C. No podem saber fins quan es va mantenir aquesta llengua com a llengua parlada; amb l'aparició de l'acadi va entrar en decadència i només es va mantenir com a llengua de culte.

acadi és la llengua més refrendada i estudiada de totes les "llengües cuneiformes". * Els primers textos es remunten a la primera meitat del III mil·lenni a. C. Es tracta d'una llengua semítica, és a dir està relacionada amb l'ebraica, l'ugarítica, hebreu, fenici, arameu, àrab, sudaràbic i etiòpic, per aquesta raó el seu desxiframent ha resultat més senzill. Prop del s. VI a. C. l'acadi va donar lloc a l'araméu com a llengua parlada, però es va mantenir com a llengua culta.

Eblaïta, durant unes excavacions a la costa del mediterrani (actual Síria) es descobreix la ciutat d'Ebla a la dècada de 1970. La conservació d'unes 17.000 tauletes que s'hi van trobar va ser possible gràcies al fet que la ciutat va ser arrasada per un incendi. Els textos que s'hi van trobar daten del 3000-2000 a. C. Es tracta també d' una llengua semítica, amb una escriptura cuneiforme molt antiga i que inclou nombroses paraules submeries.

Elamita, la ciutat d'Elam es correspon aproximadament amb la zona petrolífera de l'Iran. És un dels tres idiomes de l'imperi persa juntament amb l'antic persa i el babilònic. Amb ell es van inscriure diversos monuments que van inspirar el primer desxiframent de l'escriptura cuneiforme, entre els quals destaca el relleu de Behistún. La traducció dels textos va ser possible gràcies a les inscripcions trilingües d' aquest relleu.

Hurrita, idioma del poble hurrita que va aparèixer al Pròxim Orient a finals del III mil·lenni a. C. les primeres referències a apareixen en una carta d'Amenofis III (1417 – 1379 a. C.). També es van trobar textos en hurrita als arxius hitites de Hattusas (c. 1400 a. C.), introduïts amb la paraula hurlilí, a Mari (c. 1750 a. C.) i a Ugarit (c. 1500 a. C.). Els textos a

Hitita pertany al grup de llengües indoeuropees, els hitites van governar gran part de l'actual Turquia, des del segle xvii al XIII a. C. eren coneguts per referències a l'antic testament i per històries dels reis d'Egipte i Babilònia. No és fins al 1906, quan el Dr. Hugo Winkler va emprendre una excavació a la seva capital, Hattusas. Al gran palau del rei hitita es va trobar un arxiu real de 10 000 tauletes. Hi havia moltes escrites en llenguatge babilònic, però la seva majoria es trobaven en el llavors desconegut hitita. Les tauletes també contenien nombroses paraules sumèries i babilòniques.

Aquesta llengua estava emparentada amb l'horta però van prendre el seu silabari i la forma dels seus signes dels assiris. Les inscripcions en uraret que s'han conservat es troben en la seva majoria en monuments de pedra i relaten la història dels reis d'Urtu. També hi ha textos inscrits en cascots, escuts i gots de metall, amb el nom del seu propietari o donant.

Ugarític, descobertes a les excavacions franceses d'Ugarit, a la costa siriana, el 1929. L' escriptura cuneiforme va ser datada del cap al segle xiv a. C. Només tenia trenta signes i un divisor de paraules vertical i completament alfabètic. Entre les escriptures, hi havia unes mil tauletes en què alumnes i mestres escrivien el seu alfabet. Va ser desxifrada en a penes un any per H. Bauer, E. Dhorme i C. Villoreaud, que van comprovar que estava emparentat amb l'hebreu. En els seus escrits es poden trobar similituds amb els textos de la Bíblia hebrea.

Persa antic , va ser la primera escriptura cuneiforme a desxifrar-se, tot i que aquesta no tenia un gran volum de textos en comparació amb d'altres, si és cert que l'escriptura era més llegible. S'ha suggerit que l'escriptura del persa antic va ser inventada per rei aquemènida persa Darío I (521 – 486 a. C.) per disposar d'una escriptura diferent i creada per als déus. L'escriptura s'ha trobat sobre roca, tauletes d'or, plata i pedra i en alguns segells i gots de calcita, rara vegada en tauletes de fang. L' escriptura té trenta-sis caràcters. Té tres vocals (a, i, u) les altres són síl·labes que es formen amb les consonants i una de les vocals.

Transliteració

L' escriptura cuneiforme té un format específic de transliteració. A causa de la polivalència del sistema d' escriptura, la transliteració no és únicament sense pèrdua, sinó que a més pot contenir més informació que el document original. Per exemple, el signe DINGIR en un text hitita pot representar tant la síl·laba hitita an o pot ser part d'una frase acadia, representant la síl·laba il, o pot ser un submerograma, representant el significat submeri original, déu.

D'aquesta manera, en ambients cultes (escoles d'escribes) o davant de falta de paraules formades s'utilitzava l'idioma submeri, en el qual cada paraula equival a un signe, mentre que aquest mateix signe podia ser una síl·laba en, per exemple, neobabilònic, en un primer pas cap al sistema de lletres llatí.

Escribes

L'alfabetització a Mesopotàmia era molt reduïda ja que es reservava a les elits. Per aquesta raó la professió de l' escriba estava molt ben considerada i era de caràcter hereditari

L'aprenentatge dels escrivans començava des de primerenca edat i estava sota la protecció de la diosa sumeria Nisaba, això podem saber-ho pels nombrosos textos que trobats que acaben amb el comentari "Nisaba zami" (¡oh, Nisaba, loor!), tot i que posteriorment el seu lloc va ser ocupat pel déu Nabu de Borisippa el símbol del qual era una falca.

El mestre, anomenat ummia, podia ser ajudat per un adda é-dubba (pare de la casa de les tauletes) i un "ungula" (dependent). Part de l'aprenentatge inicial també recaia en "un gran germà", que era l'estudiant de més edat.

En primera instància, l'estudiant havia d'aprendre com fer una tauleta i com s'havia d'utilitzar la falca. Practicaven amb bressols verticals, horitzontals i inclinats una i altra vegada i després començava amb la llista de signes bàsics que no s'aprenien com una sèrie de signes individuals sinó també associats a les diferents síl·labes que podien representar. D'aquesta manera el signe A vàlua per a à, ja, duru, e, a. Havia d'aprendre que A era el nom bàsic del signe.

Algunes tauletes semblen indicar que s'aprenia mitjançant l'escriptura de noms, ja que aquestes no tenen un traç molt bo.

Quan l'alumne perfeccionava la tècnica, podia començar a aprendre i escriure literatura sumèria. Gran part d'ella s'ha conservat precisament gràcies a còpies escolars. La multitud de textos repetits fa arribar a la conclusió que es copiava el dictat. Cada còpia té lleugeres diferències que dificulten la reconstrucció de la forma original del text.^{10?11?}

Unicode

L'escriptura cuneiforme forma part de l'estàndard Unicode des de la versió 5. de juliol de 2006, codificada en dos blocs diferents pertanyents al plànol suplementari multilingüe (SMP).^{12?}

Bloc U + 12000–U + 1237F: escriptura cuneiforme, 879 caràcters.

Bloc U + 12000– U + 1237F: numerals i signes de puntuació, 103 caràcters.

Referències

- ? Bramanti, Armando (2020). «La materialitat del cuneiforme». Temes i problemes d'història antic-oriental. Una introducció (Edicions UNL). ISBN 978-987-749-303-0.
- ? Feliu, Lluís (2016). L' escriptura cuneiforme. Editorial UOC. ISBN 9788490645697.
- ? Schmandt-Besserat, Denise (1991). «Dos precursors de l'escriptura: comptes simples i complexos». Els orígens de l' escriptura. Consultat el 23 de desembre de 2019.
- ? Bramanti, Armando (2015). «The Cuneiform Stylus. Some Addenda». Cuneiform Digital Library Notes 2015 (12).
- ? Michalowski, Piotr (2004), pàg. 25.
- ? McCall, Henrietta, Mites mesopotàmics, 1994.
- ? «4 secrets increïbles revelats al desxifrar l'escrit en tauletes de fa 5.000 anys». BBC News. 2 de gener de 2021.
- ? Gutherz, Gai; Gordin, Shai; Sáenz, Luis; Levy, Omer; Berant, Jonathan (2 de maig de 2023). «Translating Akkadian to English with neural machine translation». A Kearns, Michael, ed. PNAS Nexus (en anglès) 2 (5). ISSN 2752-6542. PMC 10153418. PMID 37143863. doi:10.1093/pnasnexus/pgad096. Consultat el 5 d'agost de 2023.
- ? Reinhard Stempel (2004). «L'escriptura cuneiforme». L' escriptura i el llibre a l' Antiguitat.
- ? Walker, Christopher B. F (1990). «Cuneiforme». Llegint el passat. Antigues escriptures del cuneiforme a l' alfabet.
- ? Justel, Josué i Garcia-Ventura, Agnès (2018). Les dones a l'orient cuneiforme. Servei de Publicacions. Universitat d' Alcalá. ISBN 9788417729660.
- ? Unicode, Inc. «New Characters». Unicode 5.0.0 (en anglès).

Bibliografia

- Michalowski, Piotr (2004). «2. Sumerian». A R. D. Woodard, ed. The Cambridge Encyclopedia of the World's Ancient Languages. Cambridge University Press. pp. 19-59. ISBN 0 521 56256 2.
- Stolper, Matthew W. (2004). «3. Elamite». A R. D. Woodard, ed. The Cambridge Encyclopedia of the World's Ancient Languages. Cambridge University Press. pp. 60-94. ISBN 0 521 56256 2.
- Huehnergard, John; Woods, Christopher (2004). «8. Akkadian and Eblaite». A R. D. Woodard, ed. The Cambridge Encyclopedia of the World's Ancient Languages. Cambridge University Press. pp. 218-287. ISBN 0 521 56256 2.
- Watkins, Calvert (2004). «18. Akkadian and Eblaite». A R. D. Woodard, ed. The Cambridge Encyclopedia of the World's Ancient Languages. Cambridge University Press. pp. 551-575. ISBN 0 521 56256 2.
- J. Bartolomé (coord), M^a. C. González (coord), M. Quijada (coord). L'Escriptura i el Llibre a l'Antiguitat (2004 edició). Ediciones Clásicas S.A. p. 453. ISBN 84-7882-547-9.
- Feliu, Lluís. L' escriptura cuneiforme. (2016 edició). Editorial UOC. ISBN 9788490645697.
- Justel, Josué; Garcia-Ventura, Agnès (2018). Les dones a l'orient cuneiforme. Servei de Publicacions. Universitat d' Alcalá. ISBN 9788417729660.
- Bonafants, Larissa; Chadwick, John; Cook, B.F.; Davies, W.V.; Healey, John F.; Hoocker, J.T.; Walker, C.B.F (1990). Llegint el passat. Antigues escriptures del cuneiforme a l'alfabet (2004 edició). Ediciones Akal S.A. p. 421. ISBN 84-460-1496-3.

Enllaços externs

Wikimedia Commons alberga una categoria multimèdia sobre Escriptura cuneiforme

[vídeo](#)

[vídeo 2](#)

[vídeo 3](#)

«Alfabetos d'ahir i avui».